

Jättipalsami (*Impatiens glandulifera*) saapui Suomeen 1800-luvun lopulla. Vuosien varrella jättipalsamia on tuotu puutarhakasviksi monesta eri maasta ja nykyään sitä tapaa laajalti myös luonnossa. Luonnonsuojelulaki kieltää haitallisten vieraslajien levittämisen luontoon.

Jättipalsami on kotoisin Himalajan vuoristoalueilta Intiasta, jossa sitä tavataan 1 800 metrin korkeudelta aina puurajalle, noin 4 000 metriin saakka. Suomessa jättipalsami kasvaa usein asutuksen läheisyydessä, koska se on yleensä tuotu koristeeksi ja mehiläiskasviksi puutarhoihin. Se on levinnyt ihmisten avustuksella eri puolille maata jo Perä-Pohjolaa myöten. Pihoilta se kulkeutuu edelleen sopiviin kasvupaikkoihin, mm. tunkioille, rannoille, ruovikoihin ja pellonlaitteille. Se leviää erityisen helposti joki- ja puronvarsia myöten.

Laji lisääntyy vain siementen avulla, joita yksi yksilö voi muodostaa jopa 4000. Siemenet sinkoutuvat ympäristöön jopa seitsemän metrin päähän, kun kasvin kodat ovat kypsät. Siemenet eivät kellu vedessä vaan ne uppoavat pohjaan. Siemenet leviävät uusille kasvupaikoille ihmisten, kasvin-osien siirron tai eläinten välityksellä. Monet kasvuotot ovat saaneet alkunsa kun puutarhajätteitä on kuljetettu luontoon tonttien ulkopuolelle.

Jättipalsamilla ei ole Suomessa luontaisia vihollisia, jotka rajoittaisivat sen leviämistä luontoon.

Jättipalsamin kukintojen väri vaihtelee lähes valkoisesta tummanpunaiseen.

Tämä esite sisältää perustietoa kiusallisesta puutarhakarkalaisesta jättipalsamista ja sen torjunnasta. Jättipalsami on Suomen luontoon puutarhoista levinnyt haitallinen vieraslaji. Luontoon levitessään se valtaa kasvualaa ja tukahduttaa kaiken muun kasvillisuuden ja vähentää luonnon monimuotoisuutta ja virkistyskäyttöarvoa.

Suomessa jättipalsamista on vielä mahdollista päästä eroon, mutta torjunta on aloitettava viipymättä. Paras keino on leviämisen estäminen. Leviämistä voi parhaiten rajoittaa kitkemällä tai niittämällä kasvit ennen siementen muodostumista.

Esitteen teksti on pääosin Suomen ympäristökeskuksen jättipalsami-sivustolta. Esite on koottu vuosina 2010-2013 toimivan VIKURI – vieraskasvilajit kuriin -hankkeen toimesta. Hankkeessa rajoitetaan jättipalsamin leviämistä sekä jaetaan tietoa sen hävittämisestä.

Muita hankkeen kohdelajeja ovat jättiputket, komealupiini ja kurturuusu, jotka kaikki ovat haitallisia vieraslajeja.

Tietoja jättipalsamiesiintymistä voi ilmoittaa:

Keski-Suomen ELY-keskus
puh. 020 636 0040 (vaihe)
Lisätietoja: Hanna Lindblom,
puh. 040 152 6874
hanna.lindblom@ely-keskus.fi
Tietoa internetissä:
www.ymparisto.fi/ksu/vikuri

Kuvat: Hanna Lindblom
Taitto: Juha Paakkolanvaara
Paino: Kopijyvä, 2011

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Jättipalsami
haitallinen vieraslaji

Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Tunnistus

Jättipalsami on yksivuotinen mehevävartinen ruoho. Kasvin lehdet ovat muodoltaan suikeita ja tiheästi hammaslaitaisia. Kasvilla on suuret, jopa 4 cm kokoiset kaksineuvoiset kukat. Kukinto on pystyssä oleva terttu. Kukat ovat useimmiten vaaleanpunaisia, "rentunruusun" värisiä. Suomessa on tavattu useita värimuotoja tummanpunaisista valkoisiin. Kasvin hedelmä on litumainen kota, ja se repeää kypsänä herkästi singoten siemenet lähiympäristöön.

Kuten nimikin kertoo, jättipalsamiyksilöt voivat olla suuria, jopa yli kolmemetrisiä. Kasvien keskimitta jää kuitenkin yleensä noin 1,5 metriin. Jopa pienet, alle 10 cm korkeat yksilöt kukkivat ja muodostavat siemeniä. Suurikokoisimmat kasvit ovat yleensä rehevillä ja kosteilla kasvupaikoilla, joilla jättipalsami on erittäin kilpailukykyinen ja valloittaa kasvualaa alkuperäiseltä kasvustolta. Jättipalsami ei siedä kuivuutta ja se kasvaa huonosti karuilla kasvupaikoilla.

Jättipalsami pitää niittää ennen siementen kypsymistä.

Torjunta

Jättipalsamin siemenet ovat lyhytikäisiä, ja suurin osa niistä itää heti seuraavana vuonna. Koska jättipalsami uudistuu vain siemenistä, perustuu kasvustojenkin hävittäminen siihen, että uusia siemeniä ei päästetä muodostumaan.

Pienet (muutamien neliömetrien ja muutamien aarien laajuiset) jättipalsamikasvustot on helppo hävittää kitkemällä kasvit yksitellen pois mahdollisimman varhain, mielellään viimeistään kukinta-aikana, ennen siementen kypsymistä. Hentojuuriset versot irtoavat maasta helposti, eikä erityisiä suojavarusteita tarvita. Kitkemisen teho voidaan varmistaa vielä saman kesän aikana ja viimeistään seuraavana vuonna. Jos siementäviä yksilöitä ei päästetä syntymään, häviää kasvi paikalta hyvinkin nopeasti. Kasvin pienet siemenet kulkeutuvat helposti mullan ja kenkien mukana uusille kasvupaikoille, joten siemeniä sisältäviä kasvunosa kannattaa käsitellä varoen.

Laajat (useiden aarien kokoiset) kasvustot ovat ongelmallisempia. Niiden hävittämistä kannattaa kokeilla **niittämällä** kasvit alimman lehtiparin alapuolelta. Riittävän alhaalta katkaistu jättipalsami ei enää verso. Jättipalsamin uudistumiskyky on suuri. Jos kasvin katkaisee liian ylhäältä, kasvattaa se hanakasti uusia versoja, ja jopa alle 10 cm korkeat kasvit voivat kukkia ja tuottaa siemeniä. Myös kitketyt ja maahan tai kompostiin jätetyt versot voivat jatkaa elämäänsä kukkien ja siemeniä muodostaen. Kitkemisen ja niiton jälkeen onkin tärkeää seurata, etteivät kasvit pääse jatkamaan elämäänsä. Kitketyt kasvit voi murskata vaikka tallomalla ennen kompostiin viemistä.

Nestepitoiset varret tulee kitkemisen jälkeen talloa murskaksi, jotta varsinivelistä ei kasva uusia juuria tai kukintoja.

Jättipalsamin taimien lehdet ovat muodoltaan munuaismaiset.

